

VZW Kunst en Erfgoed - PERSBERICHT

Analyse en opinie (23.05.2024)

Het Koninklijk Legermuseum is opnieuw in groot gevaar - een precedent

In 2017 was de vzw Kunst en Erfgoed de eerste vereniging die, samen met het Comité Tervuren-Montgomery (een buurtvereniging), actie voerde tegen de ontmanteling van de twee historische zalen van het Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis (KLM); De twee boogvormige zalen die het historische hart en de identiteit van het museum vormen. Destijds was het idee om deze museumjuwelen te 'moderniseren' en komaf te maken met de scenografie die zo typerend was voor de encyclopedische geest en museologie van de 19e eeuw.

Er werd toen een dossier opgemaakt en een classificatieprocedure opgestart door de VZW Kunst & Erfgoed (via de vzw Pétitions-Patrimoine, de enige organisatie die op dat moment over de administratieve bevoegdheid beschikte om dergelijke dossiers in te dienen) met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Urban), dat met de steun van zijn toenmalige minister-president Rudi Vervoort en de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen het dossier ook wilde steunen en verdedigen. Er werd in alle dringendheid een internationaal colloquium georganiseerd in januari 2018 (www.artheritance.be) en er werd ook een op/ed gepubliceerd door de Raad van Bestuur (<https://www.lecho.be/opinions/carte-blanche/pourquoi-classer-les-salles-historiques-du-musee-royal-de-l-armee/10121336.html>). Al deze inspanningen leidden uiteindelijk tot de classificatie van deze zalen (een classificatie die nu in vraag wordt gesteld - maar dat is niet ons onderwerp vandaag).

Het Comité Tervuren-Montgomery (<https://tervuere-montgomery.eu>) slaagde erin 36.137 handtekeningen te verzamelen ter ondersteuning van de classificatie (een historisch record voor musea en erfgoed in het algemeen).

Er dreigt nu opnieuw een ernstige bedreiging voor het Koninklijk Legermuseum, ditmaal voor het meest eigentijdse en moderne deel van het museum. De dreiging neemt de vorm aan van het masterplan voor de herontwikkeling van de Jubelparksite.

De Tweehonderdste verjaardag van België en de rol van het Jubelpark daarin: voor een betere inzet van de geschiedenis en het maatschappelijk middenveld

Op 17 mei 2024 keurde de Ministerraad het masterplan goed dat voorgesteld was door de VZW Horizon 50/200, die verantwoordelijk is voor de herwaardering van de Jubelparksite, de site die werd uitgekozen om in 2030 de viering van het Tweehonderdjarig Bestaan van België te organiseren. Het project omvat het creëren van een ontvangst- en tentoonstellingsruimte binnen het Koninklijk Legermuseum (KLM), het verbinden van het KLM met de Koninklijke Musea voor Kunst en

Geschiedenis (KMKG) - beide federale wetenschappelijke instellingen - via de rondbogen en de top van de triomfboogbogen, samen met het creëren van ondergrondse ruimten.

Het KLM is de grote verliezer van de geplande operatie, aangezien het met zijn tentoonstellingszalen, centrale opslagruimte en andere onderling verbonden ruimtes 40% van zijn huidige oppervlakte zal verliezen³.

Het project valt onder de verantwoordelijkheid van Staatssecretaris Thomas Dermine, die verantwoordelijk is voor de federale musea (met uitzondering van het Koninklijk Legermuseum, dat onder de verantwoordelijkheid valt van Minister Dedonder, die vreemd genoeg afwezig is in de huidige media-aandacht voor het project), en Minister Karine Lalieux, die verantwoordelijk is voor Beliris.

Dit nieuwe project is in verschillende opzichten problematisch, zelfs ongebruikelijk.

Ten eerste is er de timing: een dergelijk project door de federale regering loodsen met een budget van 88,6 miljoen euro (160 miljoen euro in totaal aangekondigd) is ongebruikelijk in een periode vóór de verkiezingen. We bevonden ons immers op een zucht van de zogenaamde lopende zaken, waardoor het parlement haar controlefunctie in deze niet heeft kunnen uitvoeren.

Dan is er nog het institutionele aspect. Het project is het werk van een heel bijzondere VZW, die in 2022 via een juridische kunstgreep werd opgericht, door de vereniging die belast was met de promotie van de activiteiten van het KMKG (alleen) om te vormen tot een nieuwe vereniging, met een radicaal ander doel (de hele Jubelparksite) en nieuwe leden. Alleen politici, enkele hoge vertegenwoordigers van overheidsdiensten en, in theorie dan toch, de directeurs van de wetenschappelijke instellingen die op de site aanwezig zijn, zetelen in de raad. We kunnen ons terecht vragen stellen bij de legitimiteit van een dergelijke VZW waarin ministers zetelen. Men kan zich de vraag stellen of op deze manier geen 'ondergronds' ministerieel kabinet geschapen werd, dat bestendig wordt tijdens de verkiezingen en daarna? Bovendien heeft de pers in februari 2024 onthuld dat Bruno Van Lierde de nieuwe voorzitter is geworden, maar tot op heden is er over deze benoeming niets verschenen in het Belgisch Staatsblad. Van goed bestuur en naleving van de wettelijke voorschriften (die exemplarisch zouden moeten zijn gezien de ministeriële implicaties) lijkt geen sprake te zijn.

Mijn derde punt is dat de algehele economie - in beide betekenissen van het woord - van het project een aantal echte vragen oproept. Ten eerste de inhoud: het is moeilijk te begrijpen hoe politici de permanente tentoonstelling 1939-1945 (Tweede Wereldoorlog) uit de Bordiau-zaal van het KLM willen verwijderen; een tentoonstelling die een echt internationaal overzicht geeft van het conflict, zowel vanuit militair oogpunt als vanuit politiek en maatschappelijk oogpunt (inclusief het Verzet en de Shoah), terwijl dezelfde politici voortdurend beweren dat ze willen strijden politiek extremisme van links en van rechts. Waarom zou deze permanente tentoonstelling, die uitleg geeft over de historische feiten achter de huidige oorlog in Oekraïne (het museum heeft de belangrijkste collectie

³ Expo 1939-1945 (mezzanine van de Bordiauhal): 4000 m², gelijkvloers van de hal: 3000 m², CEDOC: 3000 m², centraal depot: 2500 m², "Massieven" (bureaus, ateliers en depots): 2500 m². In totaal beslaat het complex Bordiau 15000 m². Het is niet mogelijk deze ruimte los te koppelen van elkaar omwille van een unieke en beveiligde toegang (ondermeer voor de stockage van de collectie vuurwapens). Hieraan moeten de zalen in de Arcades, gewijd aan het Franse Keizerrijk worden toegevoegd: 1250 m² (toekomstig restaurant in het masterplan), kortom een totaal aan 15000 m² die dient verhuisd te worden voor de feestelijkheden. De totale oppervlakte van het museum is 38000 m².

ter wereld over dit land), de spanningen tussen de Baltische staten (ook rijke collecties) en Rusland (buitengewone collectie) of het conflict in Georgië, moeten worden verwijderd? Is het tweehonderdjarig bestaan van ons land dan een gelegenheid om te capituleren voor deze ondemocratische krachten door een educatief programma en een herinneringsplicht te vervangen door louter recreatieve activiteiten (de bar die onlangs voor de arcades is gebouwd, wordt gepresenteerd als een voorproefje van de tweehonderdste verjaardag) of toekomstige tentoonstellingen waarvan de thema's en doelstellingen nog erg onduidelijk zijn?

Zou het voor het tweehonderdjarig bestaan niet beter zijn geweest om op de begane grond van de Bordiau-zaal (die nog steeds beschikbaar is voor tijdelijke tentoonstellingen) een ruimte te creëren die aansluit bij het thema van het museum - in plaats van te proberen de functie van het museum, namelijk het belichten van conflicten, te verdoezelen - en die de link zou leggen tussen de tentoonstelling 39-45 en de grootste zorgen die de oorlog in Europa (of hopelijk in de tussentijd erna?) heeft veroorzaakt, om zo 'vast te houden' aan de actualiteit en de herschikking van een meer Europese NAVO? Eén ding is zeker: we zullen België geen enkele geloofwaardigheid op internationaal - en nationaal - niveau kunnen geven door het evenement te overschaduwen met festiviteiten zonder toegevoegde waarde en door noodzakelijke en echt unieke educatieve instrumenten in het hart van de Europese problematiek te ruïneren. Het schrappen van de permanente tentoonstelling 39-45, die door ICOMAM⁴ is uitgeroepen tot internationale standaard, met als argument dat de Jubelparkmusea gemoderniseerd moeten worden, is niet ernstig voor de Hall Bordiau, aangezien deze tentoonstelling in 2019 en 2010 werd ingehuldigd, met een moderne museografie, uitgerust met tal van multimediatools.

Het masterplan werd blijkbaar opgesteld zonder een diepgaande analyse en zonder te beseffen dat het omturnen in een ontvangstruimte en een tentoonstelling over een heel ander topic (met name over "innovatie en België", zo lijkt het) zou betekenen dat de toegang tot de reserves en het Documentatie- en Archiefcentrum zou worden opgegeven, met name om veiligheidsredenen gezien de schikking van de lokalen. Dit zou ook betekenen dat deze ruimtes, die noodzakelijk zijn voor de werking van het museum, moeten worden leeggemaakt. Het project lijkt echter niet te voorzien in (en budget voor) de overdracht van deze collecties en hun opslag op een andere locatie, gevolgd door hun repatriëring, allemaal operaties die altijd kostbaar zijn.

In dit verband zouden we het idee willen opperen om de ondergrondse reserves - van het KLM en het KMKG, die nog steeds nood hebben aan opslagruimte voor hun collecties en ook voor hun scenografisch materiaal - onder te brengen in een van de vele door de Europese Unie verlaten gebouwen in de gelijknamige wijk, die Beliris zou kunnen kopen; het behoud van de collecties maakt deel uit van de invloed van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Zou dit geen fantastische structurele oplossing op lange termijn kunnen zijn voor de tweehonderdste verjaardag, waardoor onze musea zich zouden kunnen heroriënteren (door de collecties nog beter te conserveren en bijvoorbeeld gedeeltelijk toegankelijke opslagruimtes toe te staan) en hun activiteiten kunnen ontwikkelen?

Het geplande traject om de twee musea met elkaar te verbinden houdt ook in dat de referentiecollecties met betrekking tot het Franse Keizerrijk moeten worden ontmanteld - die zouden worden vervangen door een restaurant - ondanks het feit dat ons land in deze een zeer bijzondere traditie heeft, zoals blijkt uit de vele andere musea, studiekringen en folkloregroepen die verband houden met Napoleon. Wat ten slotte de collecties betreft, weet elke conservator van een museum dat een dergelijk project een zeer groot risico inhoudt, o.a. op het vlak van diefstal; de kwestie van de

⁴ ICOMAM: International Committee for Museums and Collections of Arms and Military History, onderdeel van l'ICOM (International Council of Museums).

veiligheid en de controle van de bewegingen van de bezoekers is een dwingende noodzaak, om nog maar te zwijgen van de waarschijnlijke volatiliteit van de klimaatschommelingen, die schadelijk zijn voor de fysieke bewaring van de collecties.

Ten vierde is dit budgettaire gezien ook niet wenselijk: de 7,7 miljoen euro die werden uitgegeven voor de installatie van de tentoonstelling 39-45 (inclusief 200.000 euro van de Nationale Loterij dankzij de KVVL – Vrienden van het Legermuseum) zou worden weggegooid om 5,2 miljoen euro te besteden aan de ontmanteling ervan en aan het maken van een nieuwe tentoonstelling, die vervolgens weer zou moeten worden ontmanteld, om vervolgens de verdwenen tentoonstelling opnieuw te moeten opstellen (maar hiervoor is geen enkele euro gereserveerd...).

En dan hebben we het nog niet eens over de reserves en hun 14.000 voorwerpen, waarvan de toegang en de bestudering ook zouden worden geofferd op het altaar van het vermaak, weliswaar vergezeld van enkele tentoonstellingen, maar waarvan de daadwerkelijke inhoud op dit moment nog niet is vastgesteld. Het scenario voor de verhuizing van in totaal 45.000 stukken (dat is een derde van de hele collectie!) is onbekend, tenzij het de opmaat is voor een verborgen scenario voor de volledige ontmanteling van het museum door de 'decentralisatie' van de collecties naar Vlaanderen en Wallonië... In elk geval is het ontbreken van een budgetprognose duidelijk, en het is een veilige gok dat de cijfers voor het terugbrengen van de museumcollecties na de festiviteiten je hoofd op hol brengen...

Op het gebied van financieel bestuur kunnen we ons ook vragen stellen over het belangenconflict dat nu de kop opsteekt; de nieuwe voorzitter van Horizon 50/200 is tegelijkertijd voorzitter van Tempora S.A., een tentoonstellingsbedrijf dat al veel interesse heeft getoond in de Hall Bordiau, door verschillende bezoeken van het team. Heeft de Inspectie van Financiën, die ambtshalve lid is van de VZW, hier niets over te zeggen?

Het argument dat de zaal in een slechte staat van onderhoud verkeert, wordt niet verder onderbouwd: de renovatie van 1983 was namelijk de laatste die werd uitgevoerd voor de 3 musea op de Jubelparksite (samen met Autoworld, een privé-museum, dat niet onder het huidige project valt). Tot slot lijkt dit project te worden uitgevoerd ondanks de evolutie en de aspiraties van verschillende segmenten van de bevolking (en van het museum personeel, wiens wetenschappelijke missie zou moeten worden versterkt door hen eindelijk bij dit project te betrekken) voor meer overleg en co-constructie - een proces dat Paul Dujardin, de voorganger van het huidige hoofd van Horizon 50/200, zeer terecht heeft geleid door een reeks raadplegingen van belanghebbenden te initiëren. Moeten we echt het organisatiemodel van 1880 (de datum van de vijftigste verjaardag) kopiëren of moeten we met onze tijd meegaan - en met het niveau van onderwijs en betrokkenheid van burgers? "Betrekken in plaats van uitsluiten", zoals in de statuten van de VZW staat: het is de hoogste tijd om de handen uit de mouwen te steken. Het sociale weefsel - van breakdancers tot buurtbewoners, van patriottische en museale verenigingen tot bezoekers en joggers in het park - is bereid om een constructieve dialoog aan te gaan met de organisatoren om een nieuw "Jubileumakkoord" te creëren, op voorwaarde dat er rekening kan worden gehouden met de waarden (en ook met het budgettaire gezond verstand) die momenteel worden ondermijnd ...

De Raad van Bestuur van

Art & Héritance vzw

Contact : info@artheritance.be